

Smeets, H., Steijlen, F., *In Nederland gebleven. De geschiedenis van Molukkers 1951-2006* (Amsterdam: Bert Bakker, Utrecht: Moluks historisch museum: 2006, 469 blz., ISBN 90 351 3098 7).

Het aantal publicaties over Molukkers in Nederland, gebaseerd op historisch onderzoek, is beperkt. *In Nederland gebleven* is een welkome aanvulling hierop, omdat het verschillende facetten van het verblijf van Molukkers in Nederland overzichtelijk bij elkaar zet of voor het eerst in beeld brengt. De twee schrijvers, Henk Smeets en Fridus Steijlen, houden zich al geruime tijd bezig met Molukse geschiedenis en hebben voor dit boek zeer grondig onderzoek verricht. Dit laatste blijkt wel uit de 80 pagina's met eindnoten, bronnen en literatuur. De studie was een opdracht van de toenmalige minister van Grote-Stedenbeleid en Integratie, Roger van Boxtel, ter gelegenheid van het vijftigjarig verblijf van Molukkers in Nederland in 2001.

In Nederland gebleven beschrijft uitvoerig de complexe achtergronden van de komst van circa 12.500 Molukkers in 1951 naar Nederland: de rol van de Molukse militairen in het Koninklijk Nederlandsch-Indische Leger (KNIL), de onafhankelijkheid van Indonesië, de opheffing van het KNIL, de proclamatie van de Republiek der Zuid-Molukken (RMS) en de demobilisatie van de militairen. Voor de meeste Molukkers is het duidelijk dat zij niet vrijwillig naar Nederland zijn gekomen, maar als militair op dienstbevel. Van de kant van de Nederlandse regering werd echter meer nadruk gelegd op het vrijwillige karakter van de overkomst. Deze kwestie is jarenlang een omstrede zaak geweest. Smeets en Steijlen tonen aan dat er wel degelijk dienstbevelen zijn gegeven om zich in te schepen voor Nederland.

Aanvankelijk leefden de Molukkers in aparte woonoorden, gescheiden van de rest van de Nederlandse samenleving. Het verblijf werd als tijdelijk beschouwd en deze houding bepaalde tevens het beleid van de Nederlandse overheid. Zo mochten de Molukkers aanvankelijk niet deelnemen aan het arbeidsproces. Het ontslag uit militaire dienst en de kwestie van KNIL-aanspraken hield de Molukse gemoederen en de Nederlandse regering druk bezig. Vanaf het begin heeft ook de kwestie van de in 1950 geproclameerde RMS een belangrijke rol gespeeld in de relatie tussen de Molukse gemeenschap en de Nederlandse regering. De Molukkers hebben de Nederlandse regering, ondanks de vele verwoede pogingen, nooit kunnen overtuigen om de RMS te erkennen.

Naarmate het tijdelijke verblijf voortduurde zag de Nederlandse regering zich tijdens de jaren zestig genoodzaakt om enkele maatregelen te treffen, onder welke de zogeheten Zelfzorgregeling, waarbij de Molukkers zelf in hun eigen onderhoud moesten voorzien, en de verhuizing van woonoorden naar woonwijken. Vanaf de tweede helft van de jaren zestig traden Molukse jongeren steeds meer op de voorgrond. Met onder meer de Amerikaanse Black Panther beweging als rolmodel ontstond er in de jaren zeventig een politieke radicalisering onder de Molukse jeugd, die uiteindelijk leidde tot de nu

inmiddels veelbesproken gijzelingen. Voor de tweede generatie Molukkers was de RMS een wezenlijk onderdeel geworden van de Molukse identiteit.

Na een periode van heroriëntatie van de Molukse gemeenschap, waar het RMS-ideaal en de Molukse identiteit een centrale rol speelden, kwam er in de jaren tachtig op verschillende terreinen een versnelde integratie op gang. De Nederlandse overheid had inmiddels in het Inspraakorgaan Welzijn Molukkers een volwassen Molukse gesprekspartner gevonden en er kwam een einde aan het perspectief van een tijdelijk verblijf. Smeets en Steijlen kennen de zogeheten Gezamenlijke Verklaring in 1986 een zeer belangrijke rol toe bij de verbeterde relatie tussen Molukkers en de Nederlandse regering. Deze overeenkomst regelde onder meer een jaarlijkse uitkering voor de leden van de eerste generatie en allerlei maatregelen ter bestrijding van werkloosheid onder Molukkers. Molukkers namen steeds meer deel aan de Nederlandse samenleving.

De schrijvers betogen dat er vanaf 1990 een ingrijpende verandering van de structuur van de Molukse gemeenschap in gang is gezet. De banden binnen de gemeenschap worden zwakker. De burgeroorlog die in de Molukken woedde (1999-2003) heeft de Molukse gemeenschap in Nederland opnieuw aan het denken gezet. Aan de ene kant voelen Molukkers zich meer en meer onderdeel van de Nederlandse samenleving, maar aan de andere kant identificeren zij zich niet als Nederlanders. Tegelijkertijd zijn de achterstanden op het gebied van onderwijs en op de arbeidsmarkt, tegen de verwachtingen in, nog steeds niet weggewerkt.

Bij *In Nederland gebleven* ligt het accent voornamelijk bij de Molukse voormalige KNIL-militairen. Zaken, zoals bijvoorbeeld de overkomst en opvang van Molukse niet-militairen, die in 1962 vanuit Nieuw-Guinea naar Nederland zijn gekomen, komen minder aan bod. De schrijvers pretenderen echter niet dat zij alle facetten van de geschiedenis van Molukkers in Nederland de aandacht geven die zij wellicht verdient. In het kader van de opdracht betreft *In Nederland gebleven* een hoofdstudie. Een aantal bijbehorende deelstudies, zoals *Andere verhalen* (Utrecht 2005), laat aanvullend licht schijnen op deze onderwerpen.

In Nederland gebleven kan worden beschouwd als een uitstekend handboek en naslagwerk betreffende de 55-jarige geschiedenis van Molukkers in Nederland. De schrijvers bieden een volledige introductie van zaken als politiek, huisvesting, werk, onderwijs, Molukse organisaties, integratie en de Molukse identiteit.

Ron Habiboe

Giebels, L. J., *De Greet Hofmans-affaire. Hoe de Nederlandse monarchie bijna ten onder ging* (Amsterdam: Bert Bakker, 2007, 325 blz., €16,90, ISBN 978 90 351 3167 5).

In zijn in 1995 verschenen Beel-biografie heeft Giebels al eens de Greet Hofmans-affaire grondig gereconstrueerd. Het tot dan toe gangbare beeld was er een van ongewenste invloed van de gebedsgenezers Greet Hofmans op koningin Juliana. Tijdens haar langjarige aanwezigheid in de directe omgeving van het staatshoofd zou Hofmans de koningin bevattelijk hebben gemaakt voor pacifistische gevoelens en opvattingen en haar hebben aangezet tot handelingen en uitspraken, die de positie van Nederland in het NAVO-bondgenootschap precar maakten en voor de nodige spanningen zorgden in het verkeer tussen staatshoofd en ministers. Voor NAVO-diehard prins Bernhard was Hofmans een gevaarlijke stoorzender, die wat hem betrof moest worden uitgeschakeld. Dat op zijn beurt veroorzaakte spanningen op Soestdijk, waar het hofpersoneel in kampen pro en contra verdeeld raakte. Een kordate minister-president Drees maakte in 1956 een einde aan de affaire door een commissie van wijze mannen onder voorzitterschap van Beel Hofmans te laten verwijderen uit de omgeving van Juliana en een sanering onder het hofpersoneel op gang te laten brengen. Giebels toonde echter aan dat Greet Hofmans slechts als 'cover' fungeerde van een Soestdijk-affaire: een dreigende echtscheiding van het koninklijk paar, met alle gevolgen van dien voor het voortbestaan van de monarchie.

Journalisten en wetenschappers zijn zich na 1995 op deze pikante, tot de verbeelding sprekende affaire blijven storten, daarbij geprikkeld door het voor onderzoek beschikbaar komen van nieuw archiefmateriaal van personen die direct of indirect bij de kwestie betrokken zijn geweest, vooral na het overlijden van Juliana en Bernhard in 2004. Voor Giebels was er dus gereede aanleiding om zijn perspectief van 1995 te toetsen aan de literatuur die sinds 1995 is verschenen en aan de nieuwe documentatie zelf. Het resultaat is dat de bevindingen van 1995 een nog steviger fundament hebben gekregen. Met vaardige pen beschrijft Giebels gedetailleerd wat er zich allemaal achter de schermen heeft afgespeeld: de oplopende spanningen binnen het huwelijk, de vele intriges op en rond Soestdijk daaromheen, de inspanningen van het kabinet om wat zich tot een groot constitutioneel drama had kunnen ontwikkelen zo lang mogelijk buiten de publiciteit te houden, de pogingen van de commissie-Beel om alles weer in het gareel te krijgen. Als Giebels één ding duidelijk weet te maken, dan is het wel dat de koppigheid van Juliana heeft gezorgd voor een aaneenschakeling van crisisachtige toestanden binnen de kroon. Juliana was nogal overtuigd van haar gelijk en wenste dat gelijk ook te krijgen. Voor haar was het een kwestie van buigen of barsten, terwijl het bewaren van de eenheid binnen de kroon ertoe noopte dat zij als staatshoofd, als het erop aankwam, zou moeten buigen. Dat inzicht brak bij haar laat door. Giebels' betoog mondt dan ook uit in een pleidooi voor een louter ceremonieel koningschap, dat het monarchale bestel vrijwaart van constitutionele crises als waaraan het in de jaren vijftig bijna ten onder was gegaan.

Giebels heeft de pech dat anderen voor hem al verslag hebben gedaan van hun onderzoek in het archiefmateriaal, dat in de laatste jaren beschikbaar is gekomen. Daardoor kan hij op een enkele uitzondering na niet veel nieuwe wetenswaardigheden bieden. Met name de recente studie van de Drees-biograaf Hans Daalder over de Greet Hofmans-affaire¹ is op hetzelfde archiefmateriaal